

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 18224
Tarih : 01.06.2026

10/4266

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Son yıllarda özellikle kayyım atanan belediyelerin bulunduğu kentlerde tarihî yapılar, halkın iradesi ve kültürel hafızası dışarıda bırakılarak vakıf, dernek ve siyasi yakınlık ilişkilerinin kullanım alanına dönüştürülmektedir. Halkın ortak hafızasını taşıyan mekânlar idari kararlarla el değiştirmekte; bu mekânların dili, adı, anlatısı ve tarihsel anlamı ideolojik tercihlerle yeniden kurulmaktadır. Böylece kültürel miras korunma görüntüsü altında bağlamından koparılmakta; halkın hafızası vakıf ve dernek tahsisleriyle yerinden edilmekte, mekânın tarihsel kimliği tahrif edilmektedir.

Bu çerçevede, Şırnak'ın Cizre ilçesinde bulunan tarihî Medresa Sor'un Hayrat Vakfı'na tahsis sürecinin, Medresa Sor'da Kürtçenin dışarıda bırakılmasının, Kürt halkının tarihsel hafıza mekânlarının vakıf ve dernek tahsisleri yoluyla kültürel bağlamından koparılmasının, Cizre'deki tarihî yapıların siyasi yakınlık ilişkilerinin kullanım alanına dönüştürülmesinin ve kültürel hafızanın tahrif edilmesinin tüm yönleriyle incelenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Nevroz UYSAL ASLAN

Şırnak Milletvekili

ÖZET GEREKÇE

Tarihî yapılar, taş, duvar, kubbe ve mimari unsurların ötesinde bir anlam taşır. Bu yapılar: halkların yaşadığı coğrafyayla kurduğu bağı, kuşaklar boyunca aktardığı dili, ürettiği edebiyatı, inanç dünyasını, toplumsal deneyimini ve ortak hafızasını taşır. Bu nedenle bir tarihî mekânın korunması, o mekânı var eden dilin, adın, hafızanın, anlatının ve toplumsal bağlamın da korunmasını zorunlu kılar.

Türkiye’de kültür varlıklarının korunmasına ilişkin uygulamalarda uzun süredir yapının fiziki varlığını önceleyen, fakat o yapının ait olduğu halkın hafızasını, dilini ve tarihsel anlamını görünmez kılan bir yaklaşım öne çıkmaktadır. Bu yaklaşım, özellikle Kürt halkının tarihsel ve kültürel mirasını taşıyan mekânlarda daha görünür hale gelmektedir. Kürt halkının ortak hafızasında kurucu yeri olan yapılar, halkın katılımı sağlanmadan, çoğu zaman idari kararlarla, vakıf ve dernek tahsisleriyle, siyasi yakınlık ilişkilerinin kullanımına açılmaktadır.

Bu durum kültürel mirasın korunması adı altında hafızanın yeniden biçimlendirilmesi sonucunu doğurmaktadır. Bir mekânın tarihsel anlamı, onu var eden halkın dili ve hafızası dışarıda bırakılarak korunamaz. Bir halkın tarihî mekânından kendi dili çıkarıldığında, hafızanın kendisi de müdahaleye uğrar. Mekân ayakta kalsa da anlamı yerinden edilir.

Cizre, bu açıdan çarpıcı bir örnektir. Cizre, Kürt halkının tarihsel hafızasında bir yerleşim yeri olmanın ötesinde dilin, sözün, ilmin, edebiyatın, inancın, direnişin ve toplumsal belleğin iç içe geçtiği kadim bir merkezdir. Bu nedenle Cizre’deki tarihî yapılar üzerinde kurulan her idari tasarruf, yalnızca mülkiyet veya kullanım kararı olarak görülemez: doğrudan halkın hafızasına, kültürel sürekliliğine ve tarihsel kimliğine temas eder.

GEREKÇE

Kayım uygulamalarıyla yerel iradenin devre dışı bırakıldığı dönemlerden bu yana Cizre'deki kimi tarihî yapıların dernekler, vakıflar ve siyasi bağlantılar üzerinden kullanıma açılması ciddi bir kamusal denetim sorununa dönüşmüştür. Cizre'de 1'inci derece arkeolojik sit alanında bulunan Birca Belek adlı tarihî yapının kayyım döneminde Cizre Birca Belek Kültür Sanat ve Kalkınma Derneği'ne tahsis edilmesi; siyasi iktidar çevreleriyle bağlantılı isimlerin bu süreçteki rolü; Bakanlığın 24.09.2020 ve 21.07.2022 tarihli yazılı bildirimlerine rağmen yapının boşaltıl(a)maması, tarihî yapıların siyasi yakınlık ilişkileri içinde fiilen kullanıma açıldığını göstermektedir.

Birca Belek'te görülen bu tablo, Cizre'deki tarihî yapıların yalnızca kullanım biçiminin değil, taşıdıkları kültürel anlamın da siyasi ve idari tercihlerle yeniden kurulduğunu göstermektedir. Bugün Medresa Sor'da ortaya çıkan durum, aynı denetimsizlik ve hafıza tahrifatı hattının daha görünür bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Medresa Sor, Kürt halkının tarihsel, kültürel, edebî ve düşünsel hafızasında kurucu öneme sahip yapılardan biridir. Melayê Cizîrî'nin adıyla özdeşleşen bu tarihî medrese; Kürt dili, klasik Kürt edebiyatı, Botan ilim geleneği ve Kürt düşünce dünyası açısından eşsiz bir hafıza mekânıdır. Medresa Sor'u Kürtçeden, Melayê Cizîrî'den, Feqiyê Teyran'dan, Ehmedê Xanî'den, Meleyê Bateyî'den ve Cizre halkının hafızasından kopararak anlatmak, mekânın tarihsel ruhunu boşaltmak anlamına gelir.

14'üncü yüzyılda inşa edilen Medresa Sor, 2023 yılında Hayrat Vakfı'na süresiz biçimde tahsis edilmiştir. Hayrat Vakfı tarafından düzenlenen sergide Kürt alimleri, edebiyatçıları ve bilim insanlarının fotoğraflarına yer verilmiş; ancak sergi anlatımında ve bilgilendirme metinlerinde Kürtçe dışarıda bırakılmıştır. Kürt edebiyatının gelişmesine katkı sunan bu medresenin girişinde yer alan, Medresa Sor ve Melayê Cizîrî'yi tanıtan dört dilli tabelalarda Türkçe, İngilizce, Arapça ve Arap harfleriyle yazılmış Osmanlı Türkçesine yer verilirken Kürtçeye yer verilmemesi, meselenin rastlantısal bir eksiklikten ibaret olmadığını göstermektedir. Melayê Cizîrî'nin medresesinde Kürtçenin görünmez kılınması, mekânın tarihsel kimliğine doğrudan müdahale anlamı taşımaktadır.

Daha çarpıcı olan ise, Kürtçenin dışarıda bırakıldığı bu tarihî Kürt medresesinde Baykar Yönetim Kurulu Başkanı Selçuk Bayraktar'ın görseline ve Baykar tarafından geliştirilen

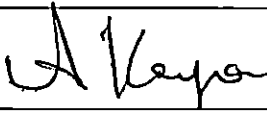
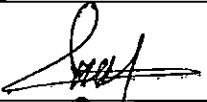
İHA/SİHA projelerini öven ifadelere yer verilmesidir. Kürt halkının ilim, edebiyat ve düşünce hafızasını taşıyan bir mekânda, savaş teknolojileriyle özdeşleşen bir şirket anlatısının öne çıkarılması; kültürel mirasın korunması ve tarihsel mekâna saygı ilkeleriyle de bağdaşmamaktadır.

Bu bağlamda Medresa Sor'da iki yönlü bir hafıza tahrifatı ortaya çıktığı söylenebilir. Bir yandan Kürtçenin, yani mekânın kurucu dilinin görünürlüğü ortadan kaldırılmakta; diğer yandan mekânın tarihsel ruhuyla bağ kurmayan siyasal ve teknolojik semboller sergi anlatısının parçası haline getirilmektedir. Bu durum, kültürel mirasın korunması adı altında hafızanın yerinden edilmesine yol açmaktadır.

Aynı konu bağlamında daha önce tarafımızca Kültür ve Turizm Bakanlığına yöneltilen soru önergelerinin yanıtı bırakılması bu tabloyu daha da ağırlaştırmaktadır. Yürütmenin, Cizre'deki tarihî yapıların tahsis, kullanımı ve denetimi konusunda Meclis denetimine yanıt vermekten kaçınması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin araştırma yetkisini daha da önemli hale getirmektedir. Bu suskunluk, idari açıklama eksikliğini aşmakta; Meclis denetiminin etkisiz bırakıldığı bir alanda yasama organının araştırma sorumluluğunu zorunlu kılmaktadır.

Medresa Sor'da ortaya çıkan tablo; tahsis sürecinden sergi içeriklerine, Kürtçenin dışarıda bırakılmasından Baykar/SİHA anlatısının tarihî mekâna taşınmasına kadar bütünlüklü bir kamusal denetim ihtiyacını açığa çıkarmaktadır. Bu ihtiyaç yalnızca Medresa Sor ile sınırlı tutulamaz; Cizre'de Birca Belek başta olmak üzere kayyım dönemlerinden bu yana vakıf ve dernek tahsisleriyle kullanılan tarihî yapıların hangi idari kararlarla, hangi siyasi ilişkiler içinde ve hangi kültürel sonuçlarla dönüştürüldüğü Meclis tarafından ele alınmalıdır. Kürt dili ve edebiyatıyla özdeşleşen mekânların çok dilli, çoğulcu, yerel katılıma açık ve halkın kültürel hafızasına uygun biçimde yönetilmesi, demokratik toplum ve kültürel eşitlik bakımından ertelenemez bir sorumluluktur.

Bu nedenlerle; Medresa Sor'un Hayrat Vakfî'ne tahsis sürecinin, Medresa Sor'da Kürtçenin dışarıda bırakılmasının, Baykar/SİHA anlatısının tarihî mekâna taşınmasının, Cizre'deki tarihî yapıların vakıf ve dernek tahsisleriyle siyasi yakınlık ilişkilerinin alanına dönüştürülmesinin, Bakanlığa yöneltilen soru önergelerinin yanıtı bırakılmasıyla görünür hale gelen denetimsizlik pratiğinin ve Kürt halkının kültürel hafızasının tahrif edilmesinin tüm yönleriyle incelenmesi amacıyla Meclis Araştırması açılması gerekmektedir.

1	SÜMEYYE BOZ ÇAKI	MUŞ	
2	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
3	SERHAT EREN	DİYARBAKIR	
4	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
5	GÜLCAN KAÇMAZ SAYYİĞİT	VAN	
7	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
8	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
9	VEZİR COŞKUN PARLAK	HAKKARİ	
10	ALİ BOZAN	MERSİN	
11	SALİHE AYDENİZ	MARDİN	
12	GÜLDEREN VARLI	VAN	
13	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
14	BERDAN ÖZTÜRK	DİYARBAKIR	
15	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
16	CENGİZ ÇİÇEK	İSTANBUL	
17	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
18	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
19	GEORGE ASLAN	MARDİN	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	